

weinig informatie over de vrouwen, maar uit haar onderzoeksresultaten met betrekking tot hun financiële positie leidt zij af dat bedelen en prostitutie niet de enige mogelijkheden waren om rond te komen. Dit lijkt in strijd met onderzoeken waaruit blijkt dat de meeste prostituees in bijvoorbeeld Amsterdam en Rotterdam met een VOC-zeeman getrouwd waren. De ‘logische verklaring’ (68) die de auteur hiervoor geeft, namelijk dat de zeelieden van elders kwamen en hun vrouwen in een rosse buurt bij de haven voor onderdak achterlieten, zodat de vrouwen dan vanzelf de prostitutie inrolden, is misschien wat te eenvoudig. Zoals de auteur zelf aangeeft (39) wisselde de animo om aan te monstren sterk over de verschillende perioden, afhankelijk van de economische situatie. Als in bepaalde perioden voornamelijk paupers aanmonsterden, dan is het misschien logisch dat hun vrouwen zich ook aan de onderkant van de maatschappij bevonden en zich met prostitutie in leven hielden.

Het boek is voorzien van illustraties, een notenapparaat en een overzicht van gebruikte archivalia en literatuur. De vraagstellingen zijn helder verwoord en de uitwerking van het onderzoek is overzichtelijk in tabellen weergegeven. Ook is er duidelijke uitleg over de gebruikte bronnen. Doordat de auteur veel samenvat, is er af en toe wel wat herhaling in het verhaal. Dat neemt niet weg dat zij in 2003 terecht de Jaap R. Bruijnprprijs (genoemd naar de Leidse oud-hoogleraar zeegeschiedenis) voor deze doctoraalscriptie ontving. Met het verschijnen van deze scriptie in boekvorm is dit onderzoek nu voor een breed publiek toegankelijk geworden.

B. C. Meijerman

S. Vuyk, *Jacob Kantelaar. Veelzijdig verlicht verliezer 1759-1821* (Zwolle: Waanders, 2005, 240 blz., € 19,95, ISBN 90 400 9049 1).

Met de publicatie van *Jacob Kantelaar. Veelzijdig verlicht verliezer 1759-1821* wordt het volle licht geworpen op een Nederlander die lang in de schemer van zijn tijd verborgen was. De schrijver van *Jacob Kantelaar*, Simon Vuyk, ziet een rechtvaardiging in al deze aandacht in de omstandigheid dat in een biografie de ‘hoofdlijnen der geschiedenis zichtbaar [worden]’, en dat ‘de geschiedenis van hoofdlijnen en ideeën ... recht menselijk [wordt] wanneer ook aan het drama van het individuele leven vorm wordt gegeven.’ Het leven van Kantelaar nu biedt voldoende dramatische momenten om tot een aantrekkelijke levensbeschrijving te kunnen komen. In de roerige tijden rond de eeuwwende 1800 koos Kantelaar vrijwel steeds de zijde van de verliezende partij. Naast theoloog was hij ook literator en politicus, maar op geen van deze drie fronten was hij erg succesvol in het nastreven van hervormingen die hij voor de Nederlandse bevolking van belang achtte.

Deze biografie begint met een zeer kort hoofdstuk, ‘Proloog’ getiteld, waarin de belangrijkste feiten uit Kantelaars leven én Vuyks visie op diens levensloop (‘Het drama schuilt daarin dat alles wat hij in zijn leven met goede bedoelingen ondernam min of meer op een echech uitliep’) worden weergegeven. Die proloog legt een manco van Vuyks aanpak bloot: hij veronderstelt erg veel bekend bij de lezer en is daarom vaak kort van stof over de grote achtergronden waartegen Kantelaars leven zich afspeelde, en hij is tegelijkertijd

scheutig in zijn oordelen over het subject van zijn biografie. Daar staat tegenover dat Vuyk zeer precies en uitgebreid citeert uit de bronnen over Kantelaars leven (correspondentie, publicaties, archiefstukken als aktes en notulen), en ook consequent de vindplaatsen van zijn vondsten vermeldt. Een dagboek liet Kantelaar niet na, maar uit bijvoorbeeld de notulen van kerkelijke en bestuurlijke vergaderingen die hij voorzat en bijwoonde, kan toch ook het nodige over zijn karakter gedestilleerd worden.

Kantelaar, geboren Amsterdammer, raakte als predikant in 1783 verzeild in Almelo, Overijssel. Daar begint in feite Vuyks biografie. Aan de jaren die Kantelaar tussen zijn predikantsopleiding en zijn beroeping in Almelo in Hoorn doorbracht, is geen hoofdstuk gewijd. In Almelo stuit Kantelaar op een patriottenopstand tegen de feodale rechten die er werden uitgeoefend door het geslacht Van Rechteren. Kantelaar was in Almelo beroepen door gravin Sophia van Rechteren, maar werd uiteindelijk vanwege zijn patriotse sympathieën door diezelfde gravin het werken onmogelijk gemaakt. Teleurgesteld door die ervaring, begint Kantelaar enigszins tegen wil en dank een zoektocht naar een podium — anders dan de kansel — waarop hij zijn invloed en ideeën kan laten gelden. Hij vindt dat tijdelijk in het Leidse genootschap ‘Kunst wordt door arbeid verkregen’, met het initiatief tot het oprichten van een *Vaderlandsche Bibliotheek*, en probeert het later in de Bataafse Republiek als lid van de Nationale Vergadering. Het debat dat deze vergadering onder de Nederlandse bevolking over de staatsvorm van het land probeert op te zetten, loopt echter op niets uit. In een coup poging die volgt, blijft succes ook uit. Kantelaar wordt gevangen gezet op Huis ten Bosch, en mag daarna in zijn woonplaats Den Haag op zeer bescheiden schaal zijn werkzaamheden voortzetten. Samenwerking met Rheinvis Feith is vanaf dat moment een middel om zijn stem toch te laten horen. In 1821 sterft Kantelaar als vrijwel vergeten strijder van de Bataafse Republiek.

Tot besluit van de biografie schetst Vuyk in een epiloog de afloop van de gebeurtenissen en de waardering en plaats van Kantelaars aandeel daarin. Vuyk stelt dan de kwestie van de rechtvaardiging van een biografie als deze nog eens aan de orde. Ten onrechte, lijkt me: de voorafgaande hoofdstukken maken de meerwaarde van het inzoomen op het individuele voor het reconstrueren van het algemene duidelijk zichtbaar.

Els Stronks

J. Rosendaal, *De Nederlandse revolutie. Vrijheid, volk en vaderland 1783-1799* (Nijmegen: Vantilt, 2005, 256 blz., € 19,90, ISBN 90 77503 18 8).

Na zijn omvangrijke en succesvolle *Bataven!* uit 2003 presenteert Joost Rosendaal een overzichtsboek over het revolutietijdvak. Hij is wellicht de meest gekwalificeerde Nederlandse historicus voor een dergelijke onderneming, gezien zijn talrijke publicaties over deze periode. *De Nederlandse revolutie* wordt uitdrukkelijk voorgesteld als overzicht ‘voor een groot publiek.’ Het gaat derhalve voorbij aan historiografische debatten en ontbeert ook voetnoten, zelfs bij de citaten. Betreurenswaardig is wel dat er ook geen serieuze literatuuropgave is; de anderhalve bladzijde suggesties voor verder lezen kunnen dat gemis niet goedmaken.

scheutig in zijn oordelen over het subject van zijn biografie. Daar staat tegenover dat Vuyk zeer precies en uitgebreid citeert uit de bronnen over Kantelaars leven (correspondentie, publicaties, archiefstukken als aktes en notulen), en ook consequent de vindplaatsen van zijn vondsten vermeldt. Een dagboek liet Kantelaar niet na, maar uit bijvoorbeeld de notulen van kerkelijke en bestuurlijke vergaderingen die hij voorzat en bijwoonde, kan toch ook het nodige over zijn karakter gedestilleerd worden.

Kantelaar, geboren Amsterdamer, raakte als predikant in 1783 verzeild in Almelo, Overijssel. Daar begint in feite Vuyks biografie. Aan de jaren die Kantelaar tussen zijn predikantsopleiding en zijn beroeping in Almelo in Hoorn doorbracht, is geen hoofdstuk gewijd. In Almelo stuit Kantelaar op een patriottenopstand tegen de feodale rechten die er werden uitgeoefend door het geslacht Van Rechteren. Kantelaar was in Almelo beroepen door gravin Sophia van Rechteren, maar werd uiteindelijk vanwege zijn patriotse sympathieën door diezelfde gravin het werken onmogelijk gemaakt. Teleurgesteld door die ervaring, begint Kantelaar enigszins tegen wil en dank een zoektocht naar een podium — anders dan de kansel — waarop hij zijn invloed en ideeën kan laten gelden. Hij vindt dat tijdelijk in het Leidse genootschap ‘Kunst wordt door arbeid verkregen’, met het initiatief tot het oprichten van een *Vaderlandsche Bibliotheek*, en probeert het later in de Bataafse Republiek als lid van de Nationale Vergadering. Het debat dat deze vergadering onder de Nederlandse bevolking over de staatsvorm van het land probeert op te zetten, loopt echter op niets uit. In een coupoging die volgt, blijft succes ook uit. Kantelaar wordt gevangen gezet op Huis ten Bosch, en mag daarna in zijn woonplaats Den Haag op zeer bescheiden schaal zijn werkzaamheden voortzetten. Samenwerking met Rheinvis Feith is vanaf dat moment een middel om zijn stem toch te laten horen. In 1821 sterft Kantelaar als vrijwel vergeten strijder van de Bataafse Republiek.

Tot besluit van de biografie schetst Vuyk in een epiloog de afloop van de gebeurtenissen en de waardering en plaats van Kantelaars aandeel daarin. Vuyk stelt dan de kwestie van de rechtvaardiging van een biografie als deze nog eens aan de orde. Ten onrechte, lijkt me: de voorafgaande hoofdstukken maken de meerwaarde van het inzoomen op het individuele voor het reconstrueren van het algemene duidelijk zichtbaar.

Els Stronks

J. Rosendaal, *De Nederlandse revolutie. Vrijheid, volk en vaderland 1783-1799* (Nijmegen: Vantilt, 2005, 256 blz., € 19,90, ISBN 90 77503 18 8).

Na zijn omvangrijke en succesvolle *Bataven!* uit 2003 presenteert Joost Rosendaal een overzichtsboek over het revolutietijdvak. Hij is wellicht de meest gekwalificeerde Nederlandse historicus voor een dergelijke onderneming, gezien zijn talrijke publicaties over deze periode. *De Nederlandse revolutie* wordt uitdrukkelijk voorgesteld als overzicht ‘voor een groot publiek.’ Het gaat derhalve voorbij aan historiografische debatten en ontbeert ook voetnoten, zelfs bij de citaten. Betreurenswaardig is wel dat er ook geen serieuze literatuuropgave is; de anderhalve bladzijde suggesties voor verder lezen kunnen dat gemis niet goedmaken.